

GESCHIEDENIS • WILLEM DOUWMAN BEELD: NATIONAAL ARCHIEF / SEN PRESSER

Doodgeschoten na de bevrijding

In de vier dagen na de Duitse capitulatie kwamen minstens 220 mensen om het leven bij confrontaties tussen de Duitsers en het verzet. Ook dit jaar zijn er weer mensen die op 5 mei de vlag niet uitsteken.

Op 4 mei herdenkt het land de doden, op 5 mei het verzet. Het is een beetje vreemd, want op 5 mei wordt niet de bevrijding, op 6 mei gaat het over tot de orde van de dag. Deze data scheppen een overzichtschaakbord dat in 1945 ver te zoeken was. Op de avond van 4 mei 1945 werd op de landeigenheid bij Hamburg het document getekend, waarin de Duitse strijdkrachten in West-Europa de capitulatie van het Duitse leger aan de geallieerden. De capitulatie werd van kracht op 5 mei, om acht uur 's ochtends. Vanaf dat moment mochten er geen oorlogshandelingen meer plaatsvinden.

De overeenkomst leek duidelijk, maar in West-Nederland was de werkelijkheid wat ingewikkelder. In de provincies Noord-Holland, Zuid-Holland en Utrecht verbief een Duitse bezettingmacht van 120.000 man, die zich al in de winter van 1944 had teruggetrokken naar Amerfoort en Veenendaal samen 60.000 geallieerde soldaten. Zij kwamen naar West-Neder-

land op 5 mei samen met onzekerheid over de komst van de bevrijders en onwetendheid over de juiste omgang met de verslagen bezettingstroepen. Het was een gevaarlijk mengsel, blijkt uit het boek van journalist en cultuurwetenschapper Marjolien Bax over de eerste doodschaak van de bevrijding. Het boek heet: *Een wrang feest. Hoe velen de bevrijding niet overleefden*.

slecht bewapend
Eenmalig in de oorlog nam de dood tijdens de bevrijding verschillende gedaanten aan, maar in bijna alle gevallen waren de mannen van de Binnenlandse Strijdkrachten (BS) erbij betrokken. In de BS, opgericht in september 1944, waren Nederland verenigd, de Orde van de Raad van Verzet en de Landelijke Knokploegen. Zij stonden onder bevel van prins Bernhard en zouden bijdragen aan de bevrijding van Nederland. In de praktijk kwam het erop neer, dat ze na de bevrijding de orde handhaalden en 'foute' Nederlanders arresteerden, waarbij willekeur en eigenrichting veel voorkwamen. De mannen van de BS waren slecht bewapend en slecht getraind, maar ze waren vaak.

Het geallieerde opperbevel dacht vrij gering van de BS. Na de capitulatie werd nadrukkelijk bepaald, dat de Duitsers niet door BS'ers ontwapend zouden worden. Ze mochten zich niet gewapend op straat vertonen. Het boek van Marjolien Bax leest als een zwartboek over de BS. Een belangrijk punt was de laagdrempelige communicatie tussen de top van de BS, de ondercommandanten en de ondercommandanten op districtsniveau. Ondercommandanten ontvingen bevelen niet, omdat een koerier was opgepakt, of gaven die niet door, omdat ze meningen beter te weten.

Ook rond de bevrijding ging er van alles mis. De bevelhebber van de Canadese bevrijders, generaal Foulkes, vertelde prins Bernhard, dat de Duitsers alleen door de geallieerden ontwapend moesten worden. Het was niet de bedoeling, dat hij en de BS buitenspel waren gezet.

Een vooropgezet plan was er niet, bijna altijd was er sprake van woede.

land als ze zeker wisten dat de Duitsers zich zouden overgeven. De bevolking van West-Nederland had weinig geduld meer. Acht maanden eerder, op Dolle Dinsdag, was er feest gevierd, omdat de bevrijding voorbij was. De televisie was gevestigd op de Dinsdag. Het feest was een feest van honger. Tientuizenden mensen streeften van de honger of werden al dwangarbeider weggevoerd. Acties van het verzet leidden tot wrekaacties van de bezetter, waarbij honderden burgers om het leven kwamen. De komst van de bevrijders maakte diepe emoties los. Daar komen ze! Daar komen ze! schreef een inwonster van Dagestgeet, toen ze op 29 april geallieerde voertuigen voordeurpasseerden zag. Het was een feest van honger. Het lijkt of je kapot gaat van ontroering.

Leden van de Binnenlandse Strijdkrachten poseren kort na de bevrijding in Arnhem op motorfiets met zijgan.

Een wrang feest
Marjolien Bax
Hoe velen de bevrijding niet overleefden

noemt ze alle schietincidenten, meer dan 60, en de doden die er vielen, ruim 220.

Een vooropgezet plan was er niet, bijna altijd was er sprake van woede, frustratie, misverstand of overmoed. Voor de nabestaanden was 5 mei geen Bevrijdingsdag, maar een dag van schrik. Ook dit jaar zijn er mensen die op 5 mei Bax stelt de schuld vraag niet, omdat elk incident weer anders is en herinneringen elkaar tegenspreken. Ze signaleert dat de slachtoffers weinig aandacht kregen, omdat hun dood te geweldig was: sterven tijdens de oorlog is afgewisseld, sterven tijdens of na de bevrijding is niet te beschrijven. Ze noteert dat de verslagen van de incidenten vaak door BS'ers geschreven zijn, die de schuld consequent bij de Duitsers leggen. Het boek is een beeld dat dit beeld eenzijdig en vertekend is.

➤ enthousiast en grondig onderzoek

➤ encyclopedisch werk

Een wrang feest. Hoe velen de bevrijding niet overleefden
MARJOLIEN BAX, UTRICHT, BOLANS, AMSTERDAM 2020, 316 blz., € 22,99